

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پژوهش و توسعه حرفه‌ای با

درس پژوهی

راهنمای عمل‌آستانان، معلمان مدارس و دانشجومعلمان

دکتر ابوالفضل بختیاری - دکتر حسن رحیمی - دکتر پوران خروشی

(اعضای هیئت علمی و مدرس دانشگاه فرهنگیان)

سرشناسه	: بختیاری، ابوالفضل، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: پژوهش و توسعه حرفه‌ای با درس پژوهی (راهنمای عمل استادان، دانشجو معلمان و معلمان مدارس)/مولفین ابوالفضل بختیاری، حسن رحیمی، پوران خروشی.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ص.: جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۵۸۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: درس پژوهی
موضوع	: *Lessen study
موضوع	: تحقیق عملی در آموزش و پرورش
موضوع	: Action research in education
موضوع	: تدریس
موضوع	: Teaching
شناسه افزوده	: رحیمی، حسن، ۱۳۴۸-
شناسه افزوده	: خروشی، پوران، ۱۳۴۱ -
رده بندی کنگره	: LB۱۰۲۷/۴۳

تهران - میدان انقلاب - خ ۱۲ فروردین - خ شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹ - طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / دورنگار: ۶۶۴۸۰۸۸۲

پژوهش و توسعه حرفه‌ای با درس پژوهی

راهنمای عمل استادان، معلمان مدارس و دانشجو معلمان

دکتر ابوالفضل بختیاری، دکتر حسن رحیمی، دکتر پوران خروشی

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: اول ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۵۸۴-۷

قیمت ۵۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر و مؤلفان محفوظ است

فهرست مطالب

پیشگفتار.....ط

فصل اول: راهنمای عمل گام به گام معلمان مدارس

- مقدمه..... ۲
- درس پژوهی چیست؟..... ۴
- چرا باید وقت زیادی را فقط صرف برنامه‌ریزی یک درس کرد؟..... ۸
- الگوهای درس پژوهی..... ۱۰
- ۱) الگوی سرکارآرانی (۱۳۸۷)..... ۱۰
- ۲) الگوی یوشیدا (۱۹۹۹)..... ۱۵
- ۳) الگوی فرناندز و همکاران (۲۰۰۱)..... ۱۶
- ۴) الگوی لوئیس و هارد (۲۰۱۱)..... ۱۶
- برنامه کلی یک چرخه‌ی درس پژوهی..... ۱۷
- ۱) چرخه‌ی درس پژوهی: مطالعه برنامه درسی و تدوین اهداف..... ۱۹
- ۱-۱- تعیین موضوع تحقیق..... ۲۰
- ۲-۱- استانداردهای مطالعه، برنامه‌های آموزشی و پژوهشی..... ۲۴
- ۲) چرخه‌ی درس پژوهی: طراحی..... ۲۶
- ۱-۲- تهیه‌ی یک برنامه‌ی یاددهی- یادگیری..... ۲۷
- الف) دایره‌ی بیرونی: موضوع تحقیق..... ۲۹
- ب) دایره‌ی میانی: طرح واحد (برای همه‌ی درس‌های یک واحد درسی)..... ۳۲
- ج) دایره‌ی درونی: طرح درس تحقیق..... ۳۴

۳۸	۲-۲- شناسایی اهداف.....
۴۰	الف) فرصت‌سازی برای مشاهده‌ی افکار و ذهنیت دانش‌آموز.....
۴۰	ب) اجتناب از مدیریت خرد درس.....
۴۱	۳-۲- پیش‌بینی ذهنیت دانش‌آموز.....
۴۶	۴-۲- طراحی برنامه‌ی جمع‌آوری اطلاعات.....
۴۸	۵-۲- توضیح دلیل منطقی برای انتخاب این روش.....
۵۰	۳) چرخه‌ی درس‌پژوهی: اجرای درس‌تحقیق.....
۵۱	۳-۱- آمادگی برای مشاهده‌ی درس.....
۵۳	۳-۲- به اشتراک گذاشتن مسئولیت‌ها.....
۵۳	چگونه تصمیم می‌گیرید چه کسی درس بدهد؟.....
۵۵	۴) چرخه‌ی درس‌پژوهی: بازاندیشی.....
۵۶	۴-۱- آماده‌شدن برای بحث پس از درس.....
۵۸	۴-۲- اجرای بحث پس از درس.....
۶۲	۴-۳- به مراحل بعدی بیندیشید و آن‌ها را برنامه ریزی کنید.....
۶۴	۴-۴- چرخه‌ی درس‌پژوهی را مستند کنید تا آموخته‌ها و سؤالات جدید در کنار هم قرار گیرند و وارد چرخه‌ی درس‌پژوهی بعدی شوند.....
۶۵	۴-۴-۱- دانش مربوط به تدریس را بررسی کنید، شکل دهید و به اشتراک بگذارید.....
۶۶	۴-۴-۲- بررسی مفروضات.....
۶۷	۴-۴-۳- آشنایی بیشتر با موضوع درس.....
۶۸	۴-۴-۴- شناخت بیشتر نسبت به دانش‌آموزان و ذهنیت دانش‌آموزی.....
۶۹	۴-۴-۵- دیدن نحوه‌ی تدریس خودمان از نگاه همکاران و دانش‌آموزان.....
۶۹	۴-۴-۶- نسبت به اهداف یک درس، واحد و موضوع خاص دقت به خرج دهید.....
۷۰	۴-۴-۷- سؤالات ضروری خودتان را بپرسید و پیگیر جواب باشید.....
۷۱	۴-۴-۸- یک نگاه دقیق‌تر: قدرت مشاهده‌ی گروهی.....
۷۲	۴-۴-۹- اهداف بلندمدتتان برای دانش‌آموزان را به دقت در نظر داشته باشید.....
۷۴	۴-۴-۱۰- ایجاد جامعه‌ی حرفه‌ای.....

فصل دوم: راهنمای عمل گام‌به‌گام دانشجو معلمان

۷۹	مقدمه.....
۸۰	هدف عملیاتی ۱، در سند تحول.....

۸۰	نقش معلم در برنامه درسی ملی
۸۲	بررسی نقش معلم به عنوان «کارگزار فکور»
۸۳	الف- انتظارات اسناد بالادستی (سند تحول / برنامه درسی ملی) از شما به عنوان معلمان آینده
۸۳	اهداف برنامه مصوب کارورزی ۴
۸۳	پرسش‌های اساسی در برنامه مصوب کارورزی ۴
۸۳	معرفی درس و منطق آن
۹۰	ب- انتظارات ما (از عمل حرفه‌ای کارورز در برنامه کارورزی ۴ و در موقعیت واقعی مدرسه/کلاس)
۹۳	واکوی تجارب پیشین
۹۹	کنش ۱- تبیین و جلب مشارکت معلمان در فرآیند اجرا، تأمل و گفتگوی حرفه‌ای با آنان (سناریوی اصلی)
۹۹	تشکیل گروه درس‌پژوهی برای طراحی واحد یادگیری
۱۰۰	کنش ۲- تعیین هدف (تعریف روشن سؤال / مسئله / نیاز) با مشارکت معلمان/گروه
۱۰۰	تبیین مسئله
۱۰۲	کنش ۳- طراحی واحد یادگیری ۴
۱۰۲	طراحی (برنامه‌ریزی برای تدریس درس)
۱۰۲	خلق ایده‌ها
۱۰۵	فصل اول: شیوه طراحی وارونه/ معکوس
۱۰۵	گام‌های طراحی معکوس
۱۰۷	فصل دوم: منطق واحد یادگیری
۱۰۸	۱. بخش ورودی
۱۰۸	۲. بخش اصلی
۱۰۹	۲-۱- سازمان‌دهی فکری مطالب کتاب آموزشی
۱۱۰	۲-۱-۱ رویکردها در کتاب درسی
۱۱۲	۲-۱-۲ هدف‌های کتاب درسی
۱۱۳	۲-۱-۳ روش‌های یاددهی - یادگیری
۱۱۴	۲-۱-۴ هویت دینی - ملی
۱۱۴	۲-۱-۵ ارزش‌یابی
۱۱۵	۲-۱-۶ اصول سازمان‌دهی محتوا
۱۱۶	۲-۲ سازمان‌دهی شکلی مطالب کتاب

۱۱۷.....	۲-۳- سازمان دهی شکل چاپی کتاب (صفحه آرایی)
۱۱۸.....	۳. بخش پایانی
۱۱۹.....	فصل سوم: تحلیل محتوای واحد یادگیری
۱۱۹.....	ساختار محتوا
۱۲۱.....	مفاهیم و مهارت‌های اساسی
۱۲۲.....	ترسیم نقشه ذهنی
۱۲۴.....	ایده‌های کلیدی (محوری)- پرسش‌های اساسی / راهنما
۱۲۴.....	۱. ایده کلیدی
۱۲۶.....	۲. طرح پرسش‌های اساسی
۱۲۷.....	۲-۱- یک پرسش برانگیزاننده و قابل بحث است که
۱۲۷.....	۲-۲- الگوی طرح پرسش‌های اساسی / راهنما
۱۲۸.....	۲-۲-۱- هر پرسش بنیادی از ویژگی‌های زیر برخوردار است
۱۲۸.....	۲-۲-۲- چند مثال از پرسش‌های راهنما
۱۳۰.....	فصل چهارم: طراحی واحد یادگیری به شیوه طراحی وارونه
۱۳۰.....	الف- گام نخست طراحی وارونه: تعیین شایستگی‌های مورد انتظار
	ب - گام دوم طراحی وارونه: تعیین ملاک‌های ارزیابی و سطوح عملکرد آن و طراحی تکالیف
۱۳۲.....	عملکردی
۱۳۲.....	۲- تعیین ملاک‌های ارزیابی و سطوح عملکرد آن
۱۳۲.....	۲-۱- در این گام، طراح از خود می‌پرسد
۱۳۳.....	۲-۲- پرسش‌های دیگری که برای طراح پیش می‌آید این است که
۱۳۳.....	۲-۳- در سنجشی که در طراحی معکوس مورد توجه قرار می‌گیرد نه تنها این نکته مورد بررسی قرار می‌گیرد که
۱۳۳.....	۲-۴- بلکه بر این امر نیز تأکید می‌شود که
۱۳۴.....	۲-۵- باید دانست که هر یادگیرنده درک و انتقال خود را به شیوه‌های گوناگونی نشان می‌دهند
۱۳۵.....	ج. گام سوم طراحی وارونه: طراحی فرصت‌های یادگیری
۱۳۶.....	طراحی فرصت‌های یادگیری به کمک شیوه‌های تدریس
۱۳۸.....	تعیین اطلاعات و مهارت‌های مستقیم (پایه) و مورد نیاز یادگیرندگان
۱۳۸.....	۳-۱- چه آموزش و فعالیت‌های یادگیری شایستگی‌های او را رشد می‌دهد؟
۱۳۸.....	۳-۲- انواع فعالیت‌های یادگیری

فصل چهارم: طراحی یادگیری (بازگشت به تجربه‌ی کارورزی ۳)	۱۳۹
۴- مراحل طرح یادگیری	۱۴۰
۴-۱- مطالعه موقعیت یادگیری و شناسایی ظرفیت‌های آن برای تهیه طرح واحد یادگیری	۱۴۰
۴-۱-۱- تحلیل یادگیرنده و زمینه	۱۴۱
الف- خصوصیات مختلف یادگیرندگان	۱۴۱
ب- تحلیل زمینه	۱۴۱
انواع زمینه	۱۴۲
الف- زمینه آموزشی	۱۴۲
ب- زمینه انتقالی	۱۴۳
تعیین تولیدات یادگیرندگان در جریان فعالیت‌های یادگیری و تکالیف عملکردی و نحوه ارزیابی آن	۱۴۳
کنش ۴- اجرای واحد یادگیری با مشارکت معلمان و ثبت آن در فرآیند اجرا . عمل/کنش (تدریس درس در جمع عمومی فراگیران)	۱۴۹
کنش ۵- ارزیابی میزان اثربخشی واحد یادگیری بر اساس مسئله/ نیاز تعریف شده با مشارکت معلمان	۱۶۰
گزارش‌دهی مستند	۱۶۰
کنش ۶- بازبینی و بازاندیشی تصمیمات اتخاذشده بر اساس گفتگوهای حرفه‌ای در فرآیند طراحی، تولید و اجرا	۱۶۴
بازاندیشی و تجدیدنظر بر اساس تفکر گروه	۱۶۴
کنش ۷- ثبت و واکاوی تجربیات در طول ترم توسط دانشجو	۱۶۵
مشاهده فعال و ارزیابی تفکر و عمل	۱۶۵
بازاندیشی	۱۶۵
مجدداً گزارش‌دهی مستند	۱۶۵
کنش ۸- تهیه، تدوین، اجرا و ارزیابی طرح درس پژوهی و تأیید آن توسط استاد راهنما بر مبنای چرخه درس پژوهی	۱۷۲
ارائه گزارش پایانی	۱۷۲
نکات اساسی در تنظیم گزارش پایانی	۱۸۳
ساختار پیشنهادی برای تنظیم گزارش پایانی کارورزی ۴	۱۸۳
امتیاز درس کارورزی	۱۸۶

پیوست ۱: چگونگی تدوین گزارش کتبی درس پژوهی به همراه کاربرگ‌های آن در آموزش و پرورش..... ۱۸۷

پیوست ۲: کاربرگ‌های برنامه درسی کارورزی ۴، پیشنهادی دانشگاه فرهنگیان..... ۱۹۹

پیوست ۳: کاربرگ‌های پیشنهادی برای آموزش درس پژوهی به شیوه کارگاهی..... ۲۰۵

منابع..... ۲۱۹

فهرست جداول

جدول ۱: ویژگی‌های پارادایم سنتی و سازنده گرا..... ۷

جدول ۲: برنامه‌ی کلی برای یک چرخه‌ی درس پژوهی..... ۱۷

جدول ۳: چهارسطح از اهداف درس پژوهی به همراه مثال‌هایی نمونه از درس ریاضی..... ۳۹

جدول ۴: راهنمای مشاهده‌ی درس تحقیق..... ۵۲

جدول ۵: توصیه‌هایی برای بحث درس تحقیق..... ۵۸

فهرست اشکال

شکل ۱: اثرگذاری درس پژوهی بر مواد درسی، جامعه‌ی معلمان و دانش‌ها و گرایش‌های آنان..... ۹

شکل ۲: مراحل پنج‌گانه درس پژوهی در مدل پژوهش کلاس درس سرکارآرانی..... ۱۱

شکل ۳: چرخه‌ی درس پژوهی (مرحله‌ی اول: مطالعه برنامه درسی و تدوین اهداف)..... ۱۹

شکل ۴: چرخه‌ی درس پژوهی (مرحله دوم: طراحی)..... ۲۶

شکل ۵: طرح آموزش - یادگیری..... ۲۸

شکل ۶: چرخه‌ی درس پژوهی (مرحله سوم: اجرای درس تحقیق)..... ۵۰

شکل ۷: چرخه‌ی درس پژوهی (مرحله‌ی چهارم: بازاندیشی)..... ۵۵

شکل ۸: نمای کلی چرخه عمل سرفصل برنامه کارورزی ۴..... ۹۱

شکل ۹: چرخه طرح‌های یادگیری در سطح مدرسه..... ۹۲

شکل ۱۰: چرخه درس پژوهی در برنامه کارورزی ۴..... ۹۸

شکل ۱۱: نمای کلی چرخه طراحی واحد یادگیری به شیوه طراحی وارونه..... ۱۰۴

شکل ۱۲: اجزا و عناصر محتوای کتاب درسی..... ۱۱۹

شکل ۱۳: چرخه ب- هدایت فرآیند یادگیری..... ۱۴۵

پیشگفتار // ط

اقتضای جان چو ای دل، آگهی است

هرکه آگه تر بود، جانش قوی است.

(مولوی)

پیشگفتار

تغییر و تحولات سریع در "فرهنگ آموزش" که عمدتاً متأثر از فناوری نوین اطلاعاتی - ارتباطی و رویکردهای جهان کنونی است، "بهسازی و توسعه حرفه‌ای معلمان"، و بهبود فرآیند تدریس را بیش از پیش برای پژوهشگران، برنامه‌ریزان، آموزشگران و مربیان تربیتی ضروری کرده است.

در این جهان پرشتاب، عمده توجه به اصلاحات آموزش و "توانمندسازی معلمان"، نو معلمان و غنی‌سازی فرآیند آموزش - یادگیری، معطوف گردیده است. به گونه‌ای که الگوهای علمی - عملی "بهسازی معلمی" از قبیل: خوداندیشی، خودیادگیری، خودآگاهی، خودتغییری، خودهدایتی، خودنظارتی، خودارزیابی، خودتوسعه‌ای و خودبازخوردگیری، مورد اقبال و توجه روزافزون قرار گرفته است. همچنین، نظام‌های آموزشی پیشرو، ایده‌ها، الگوها و رویکردهای بسیاری برای اصلاح، بهسازی آموزش در مدرسه مطرح کرده و در کلاس‌های درس مورد استفاده قرار داده‌اند.

یکی از این رویکردها "درس‌پژوهی" است. درس‌پژوهی را می‌توان الگویی عملی برای کارآمدتر کردن یادگیری و ارتقای فرآیند دانش و مهارت آموزش‌گری به حساب آورد. هدف نهایی این شیوه عمل، که به صورت روزافزون مورد توجه است، هم اصلاح و بهبود آموزش و تدریس است و هم توانمندسازی معلمان و ارتقاء کیفیت عملکرد آنان. به بیان دیگر، الگوی حاضر، آموزشگر را به تفکر، تأمل (خوداندیشی)، بازاندیشی درباره مهمترین مسائل و مشکلات معلمی، از قبیل کلاس داری، طراحی آموزشی؛ اجرای برنامه درسی، شیوه‌های ارزیابی، بازخورد در کلاس درس و ... ترغیب می‌کند. لذا شناسایی مسائل کلاس‌درس و تدریس معلمان، شناخت مشکلات یادگیری دانش‌آموزان، برای بهبود تدریس، کمک به یادگیری بهتر دانش‌آموزان و نیز تمرکز و توجه به اینکه دانش‌آموزان چگونه می‌اندیشند و چگونه یاد می‌گیرند و ... از کارکردهای این الگو است.

کارکرد دیگر این شیوه عمل، که به اندازه سایر کارکردها حائز اهمیت است، کمک به "رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان" است. به گونه‌ای که معلم با تکیه بر آن بهتر

"معلمی" (تدریس) کند؛ از منظر دیگر هم می‌توان گفت "رشد و توسعه حرفه‌اش" با بهبود یادگیری دانش‌آموزان " در مدرسه و کلاس رابطه دارد، یعنی معلمی که خوب تدریس کند، شاگردان او، عملکرد بهتری در یادگیری دارند.

"درس پژوهی"، پژوهش آکادمیک درباره یک "درس" خاص نیست، بلکه یک فرایند توسعه حرفه‌ای است که به طور منظم و مکرر، با کمک آن معلمان در مسیر تبدیل شدن به افرادی حرفه‌ای و اثربخش، آموخته‌هایشان افزون می‌گردد. از این روست که این موضوع، هسته تحول در مدارس و ایده‌ای برای بهبود فرایند یاددهی و یادگیری مستمر، از طریق طراحی، اجرا، ارزیابی و بازاندیشی روش‌های عمل حرفه‌ای در کلاس درس دانسته شده است. این امر، به معلمان علاقمند به تغییر و تحول، می‌آموزد که بهترین مکان برای بررسی و بازاندیشی آموزش و یادگیری، کلاس درس است و قطار در حال حرکت آموزش را می‌توان با مطالعه و مشاهده معلمی و بازاندیشی در درس و تدریس اصلاح و بهسازی کرد. همچنین از رهگذر این امر، می‌توان از تجارب و اندخته‌های همکاران نیز درس گرفت و به تعبیر "پیتر سنگه" به تحقق "کلاس و مدرسه یادگیرنده"^۱ دست یافت.

"درس پژوهی"، نه تنها رویکرد علمی و عملی برای بهبود آموزش و تدریس است، بلکه ایده‌ای موثر برای تربیت معلمان نیز هست، و از طریق آن، معلمان و نومعلمان، کلاس درس، تجزیه و تحلیل رویدادهای آموزشی در حین عمل معلمی، تشویق و تجهیز می‌شوند و جهت رفع کاستی‌ها و ارتقای یادگیری راهکارهای مناسب‌تر، می‌یابند و به اتکای آن در مدرسه برای مسائل کلاس درس، به ویژه تدریس از همکاران و همتایان خود، یاری می‌گیرند و متقابلاً به آنان یاری می‌رسانند. هر همکار، همپایه خود را برای طراحی طرح درس، اجرا و مشاهده، ارزیابی و بازاندیشی طرح و ... به کلاس دعوت می‌کند و از او می‌خواهد با نگاهی مدققانه و متأملانه، فعالیتش را در صحنه واقعی نظاره‌گر باشد و در حین آموزش و یادگیری، عادات، آداب، کنش و واکنش وی و دانش‌آموزان را مطالعه، مشاهده و تجزیه و تحلیل کند و بازخورد سازنده ارائه دهد. به دیگر سخن، معلم رفتارهای آموزشی همکار خود و دانش‌آموزان را حین تدریس به دقت

^۱ _ Peter Senge et al (۲۰۱۲). **Schools that learn** (Updated and Revised): A fifth discipline book for educators, parents and everyone who cares about education. Crown Business.

مشاهده و ثبت و ضبط می‌کند و پس از اتمام تدریس، نکته‌ها، گفته‌ها و پیشنهادات اصلاحی را با رعایت نزاکت و آدابِ معلمی ارائه میکند. پیداست که این الگو، در پی مچگیری و به رخ کشیدن کاستی‌های معلم نیست، بلکه هدفش دستگیری، یاری، کمک و ارتقای کیفی آموزش اوست تا بتواند به صورت مشارکتی، همکارانه و دوستانه، مسائل (مشکلات) کلاس خود را به صورت علمی، مشاهده و مطالعه نماید و راه حل عملی به دست آورد. این فرایند، دوری و چرخشی است؛ به گونه‌ای که در نوبت بعد، این معلم مشاهده‌گر و ارزیاب طرح درس، اجرا و مشاهده و ارزیابی کلاس معلم همتای (همکار) خود می‌شود و این‌گونه، جای معلم ناظر و معلم عامل عوض می‌شود و این فرایند پیوسته و به طور مستمر در طول سال تحصیلی در جریان است.

در صورت باور و عمل به این شیوه، معلم همواره در اندیشه تعالی عمل آموزشی خود اوست. او مدرسه و کلاس درس را بهترین محل برای بهسازی آموزش و یادگیری می‌داند و به سبب بهره‌گیری از این روش، کیفیت تدریس او پیوسته در رشد و تعالی خواهد بود و دانش‌آموزانش بازدهی و بهره‌وری مطلوب‌تری در فرایند تعلیم و تربیت خواهند داشت. بدین‌گونه، قطار آموزش و یادگیری دائم در معرض رصد، کاوش و بهسازی و بازاندیشی قرار می‌گیرد.

این کتاب با ارائه مطالب کاربردی برای کمک به دانشجو معلمان، معلمان و استادانی که تمایل به گام نهادن در مسیر "درس‌پژوهی" دارند و علاقمند به تعمیق و گسترش نحوه‌ی کار با گروه‌های درس‌پژوه هستند، نگاشته شده است. نویسندگان امیدوارند که این کتاب در نهایت به فرایند آموزش و مقولۀ درس‌پژوهی عمق ببخشد و علاقمندان بیشتری را به سوی آن هدایت کند. از این رو، اثر در دو بخش تالیف شده است: فصل اول عمدتاً به تعریف و تبیین درس‌پژوهی، چپستی، چرایی و چگونگی و ارائه الگوهای- (مدل‌های) جدید درس‌پژوهی می‌پردازد و سعی می‌کند، مطالب را به صورت عینی و ملموس آموزش دهد. فصل دوم کتاب، به چرایی و چگونگی توسعه حرفه‌ای از طریق درس‌پژوهی در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان می‌پردازد. در این بخش نیز مطالب همراه با نمونه عملی آورده شده است تا راهنمای عملی استادان و دانشجو معلمان دانشگاه و حتی معلمان شاغل در آموزش و پرورش باشد. همچنین در انتهای کتاب و پاورقی‌ها،

حدود صد اثر و کتاب، با عنوان، برای اطلاع بیشتر^۱ [باب] و کتابشناسی^۲ خوانندگان معرفی شده است.

امید است که کتاب حاضر بتواند راهگشای علم و عمل تمامی افرادی باشد که مایلند درس پژوهی را به شیوه صحیحی بیاموزند و به کار گیرند و در نهایت به تقویت و توسعه حرفه‌ای دست یابند.

به‌رغم کوشش‌های بسیار برای انتشار کیفی این اثر، ممکن است نکاتی در متن آن وجود داشته باشد که بتوان آن‌ها را بهبود بخشید، لذا از مخاطبان خواهشمندیم که در جهت ارتقاء سطح علمی و حرفه‌ای اثر، ما را نسبت به این نکات آگاه سازند.^۳

بختیاری - رحیمی - خروشی

(دانشگاه فرهنگیان)

^۱ _ برای اطلاع بیشتر (باب) = More info

- محمدرضا سرکارآرانی (۱۳۹۵)، **در تمنای یادگیری**. تهران: شرکت سهامی افست و انتشارات مدرسه.
- محمدرضا سرکارآرانی (۱۳۹۲)، **فرهنگ آموزش و یادگیری**. تهران: انتشارات مدرسه
- ابوالفضل بختیاری و کبری مصدقی نیک (۱۳۹۲)، **درس پژوهی** (تدریس پژوهی). تهران: انتشارات آوای نور.
- لوتیس و هرد (۱۳۹۵)، **درس پژوهی**، ترجمه ابوالفضل بختیاری و همکاران. تهران: انتشارات سازوکار [۲۰۱۱].
- ابوالفضل بخیری و افسانه تائب جولا (۱۳۹۸)، **درس پژوهی در گستره جهانی**. تهران: انتشارات آوای نور.
- عباس حبیب‌زاده (۱۳۹۲)، **درس پژوهی**. قم: انتشارات دانشگاه قم.
- پیتر دادلی (۱۳۹۷)، **درس پژوهی**، ترجمه ابوالفضل بختیاری و محمدرضا خدادوست. تهران: نشر دیدار.
- پوران خروشی (۱۳۹۵)، **روایت پژوهی**. اصفهان: نشر نوشته
- Yoshinori Shimizu (۲۰۲۰). "Lesson study in mathematics education. Encyclopedia of Mathematics Education: P ۴۷۲-۴۷۴.

^۲ - کتابنامه: Bibliography

^۳ - برای ارسال بازخورد به این نشانی پیام بدهید: Bakhtiari.Abolfazel@gmail.com